

Till Anna Östman,
anna.ostman@regeringskansliet.se
sekreterare till utredning om behörighet
och yrkesreglering i hälso- och sjukvård
och tandvård, S 2023:10

Stockholm, 28 oktober 2024

Svar från Astma- och Allergiförbundet om behov av vidare- utbildning/specialisering för vårdpersonal inom hälso- och sjukvården och tandvården

Vi vill inleda med att tacka för möjligheten att svara på dessa viktiga frågor ur ett patientperspektiv och hoppas våra synpunkter kan beaktas i utredningen.

1. Anser ni att det finns ett behov av vidareutbildad/specialiserad personal inom hälso- och sjukvården och tandvården?

T.ex. specialistsjuksköterskor, specialister inom arbets- och fysioterapi, psykologi, tandvård eller logopedi?

Svar: Ja, det är en enorm kunskapsbrist i primärvården när det gäller astma, allergi och eksem som är vanliga folksjukdomar. Det saknas struktur och resurser för fortbildning för vårdpersonal i primärvården trots att patienter med dessa sjukdomar till största delen ska hanteras denna vårdnivå. Vårdpersonal i primärvården måste få rätt förutsättningar/resurser och kompetensutveckling för att kunna ge en god vård, men det finns uppgifter som tyder på att så inte är fallet idag. Exempelvis följs ofta inte nationella riktlinjer för astma och behandlingsrekommendationer för astma och eksem fullt ut. 1) 2)

Det är också en brist på allergispecialister som allergologer, astma-KOL-sjuksköterskor och allergikonsulenter och en ojämn fördelning av dessa i landet. Redan idag saknas allergologer och många kommer också att gå i pension de kommande åren. 3) Även om det finns ett nationellt kompetensförsörjningsråd tas beslut om utbildning av specialistläkare av regionerna så rådet riskerar bli tandlöst. Bristen på allergispecialister medför långa väntetider och alla barn som behöver får inte komma till en specialist för utredning och behandling. Den stora variationen på tillgång av allergispecialister bidrar till ojämlig vård i landet. Möjligheten att få behandling mot pollenallergi skiljer sig kraftigt åt mellan regionerna. 4)

Samma sak gäller för biologiska läkemedel mot astma och atopiskt eksem. Det är också betydligt svårare att få utredning för matallergi i vissa regioner än andra. Bristerna leder både till lidande för den enskilde och onödiga kostnader för samhället.

Även tillgången till allergikonsulenter i regionerna brister och varierar. Allergikonsulenter och dietister fungerar som en tolk och samordnare mellan vården och skolan, något som är en viktig framgångsfaktor för bra omhändertagande av barn med allergi i skolan. 5)

Det finns också brister i övergången mellan barn och vuxenspecialistvård för barn med astma och allergi. Intervjustudier med unga vuxna visar att de inte visste var de skulle vända sig inom vuxensjukvården och att de ville att vårdgivare skulle involvera dem mer i egenvården av deras astma. Vårdbesök vid astma och uthämtade läkemedel är även färre än rekommenderat och minskar efter övergången till vuxensjukvården. Unga med astma, eksem och allergi måste även förberedas bättre för övergången mellan barn- och vuxenvård och det behövs mer samverkan mellan olika vårdnivåer. 6) 7) 8)

2. Gör det skillnad för patienten att träffa vårdpersonal som är vidareutbildad/ specialist än att träffa vårdpersonal utan specialistkompetens?

T.ex. leder det till färre vårdbesök eller inläggningar, att patienten inte fel-diagnosticeras eller att patienten känner sig hörd och förstådd.

Ja det gör stor skillnad. 2019 fick endast 58 procent av allergikerna specialistvård inom vårdgarantins krav. Det är den sämsta uppfyllnadsgraden av samtliga specialistområden.

Det är mycket viktigt för patienter med svårare astma, allergi och eksem som inte får tillräcklig hjälp i primärvården att få remiss vidare till en specialist med kompetens inom området för att få rätt vård och behandling. Denna möjlighet behöver finnas oavsett bostadsort för att få en god och jämlik vård. Att få rätt vård och behandling påverkar patienters livskvalitet, hälsa och sjukfrånvaro från arbete och skola. Hur väl vården fungerar och hur patienterna mår påverkar i sin tur även samhällskostnader. 9) 10) Det finns studier som visar att exempelvis Astma-KOL mottagningar med vidareutbildad personal i primärvården kan leda till ett effektivt omhändertagande av patienter. 11)

Att underlätta övergången mellan barn- och vuxenvård, att primär- och specialistvård samverkar kring patientens vård och att ge vård utan väntetid var tre av de alternativ som prioriterades högst i en medlemsenkät om vård 2022 till förbundets medlemmar.

3. Anser ni att målet med hälso- och sjukvården om en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen kan uppfyllas utan vidareutbildad/specialiserad vårdpersonal?

Nej, det behövs både större tillgång utbildade specialister inom allergiområdet med jämnare fördelning över landet och fortbildning/kompetensutveckling för vårdpersonal i primärvården för att kunna ge en god och jämlik vård i landet. Se även de exempel på ojämlik vård i landet inom allergiområdet som finns i dag (fråga 1).

4. Anser ni att en ökad personcentrering och en ökad delaktighet från patienten är möjlig utan vidareutbildad/specialiserad vårdpersonal?

Nej, det är en förutsättning med kompetent vårdpersonal för att patienten ska få tillgång till god och jämlik vård och rätt behandling, men även ökad personcentrering och ökad delaktighet för patienter.

5. Är det något ytterligare som ni vill delge utredningen?

Vi vill att regeringen tar initiativ till en lagstiftning där regionernas ansvar för att utbilda tydliggörs, och att kompetensförsörjningsrådet får ett tydligare mandat att agera. Parallellt har alla regioner ett ansvar att säkerställa att det finns yrkesverksamma allergologer inom deras område.

Regeringen har gett Socialstyrelsen och Livsmedelsverket i uppdrag att ta fram ett förslag till en nationell strategi inom allergiområdet. Strategin ska bland annat utveckla det förebyggande arbetet och kompetensförsörjningen inom allergivården. I uppdraget ingår bl a att analysera tillgången till kvalificerad kompetens på allergiområdet och utmaningar avseende kompetensförsörjningen på nationell nivå.

Mer information om uppdraget finns här; [Uppdrag att ta fram förslag till en nationell strategi, handlingsplan och kunskapsunderlag inom allergiområdet - Regeringen.se](#)

Med vänlig hälsning,

Mikaela Odemyr

ordförande

Astma- och Allergiförbundet

Handläggare:

Marie-Louise Luther, intressepolitiskt sakkunnig, Astma- och Allergiförbundet

e-post: marie-louise.luther@aaf.se och tel. 08-506 28 211

Referenser och källor:

- 1) Minirapport om hur vården fungerar för patienter med atopiskt eksem;
<https://astmaoallergiforbundet.se/wp/wp-content/uploads/2024/10/rapport-hur-funkar-varden-for-patienter-med-atopiskt-eksem.pdf>
- 2) Luftvägsregistrets årsrapport 2023;
<https://registercentrum.blob.core.windows.net/lvr/r/LVR-rsrapport-2023-LTdXOPZKP.pdf>
- 3) Reportage om bristen på allergispecialister i tidningen Allergia;
<https://www.allergia.se/en-utmaning-att-fa-till-utbildningsplatser>
- 4) Karta för hur allergivaccination mot pollenallergi varierar beroende på var man bor (och länk till vår rapport); <https://astmaoallergiforbundet.se/ny-rapport-stora-orattvisor-i-pollenvarden/>
- 5) Internrapport om allergikonsulentverksamheten 2016-17, Stockholms läns landsting
- 6) Wang G et al, "Assessment of chronic bronchitis and risk factors in young adults: results from BAMSE," The European respiratory journal, vol. 57, nr 3, 2021
- 7) Jonsson M, et al" Asthma during adolescence impairs health-related quality of life," The journal of allergy and clinical immunology In practice, vol. 4, nr 1, pp. 144-6.e2), 2016.
- 8) M. Ö. e. al, "A Gap Between Asthma Guidelines and Management for Adolescents and Young Adults," Journal of Allergy and Clinical Immunology,, nr [https://www.jaci-inpractice.org/article/S2213-2198\(20\)30530-4/fulltext](https://www.jaci-inpractice.org/article/S2213-2198(20)30530-4/fulltext) , 2020
- 9) [Pollenvaccin kan minska sjukfrånvaron - Allergia](#)
- 10) [Pollenallergi kostar samhället miljarder - Allergia](#)
- 11) [Astma/KOL-mottagningar i primärvård ger effektivt omhändertagande](#)